

ИЛИЈА ЧАШУЛЕ
(Сиднеј)

ЗА „ЕРГАТИВНОСТА“ НА МАКЕДОНСКАТА ГЛАГОЛСКА ПРИДАВКА

Македонската глаголска **-н/-т** придавка е еден од категоријалните потсистеми каде што се пројавуваат граматички и структурни промени кои се должат на внатрешно-системски поместувања што се одвивале во контекстот на двојазично или повеќејазично окружување. За неа пишувале многумина автори (Конески 1967 [1954], Големб 1970, 1983 [1975]; Ускова 1973, 1983 [1975]; Фидлер – Fiedler 1972, Фридман – Friedman 1977, Илиевски 1983 [1975], Велковска 1985, 1988; Тополињска 1995, 1997; Чашуле – Čašule 1998 и други; за преглед на проучувањата и поширока анализа, види кај Велковска 1998), а посебно внимание им било посветувано на новата резултативна перфектна парадигма со помошниот глагол **има**, и на резултативните конструкции со копулативниот глагол **сум**.

Оваа инфинитна глаголска форма во суштина останала како единствен вистински наследник на развиениот петочлен партиципски систем од старословенски тип, ако земеме предвид дека глаголската л-форма, која е формален продолжувач на вториот активен партицип на претеритот, ги губи своите партиципски својства и во основа станува финитна глаголска форма. Впрочем, кај најбалканизираните македонски југозападни говори (имено во костурските говори и корчанскиот, види Видоески 1993:46-47 и Тополињска 1995: 205-212, 245-252), доаѓа до потполно губење на л-формата и до сведување на целиот систем само на **-н/-т** формата и глаголската именка (која на историски план и се изведува токму од **-н/-т** глаголската придавка).

Како што е познато, старословенскиот систем имал два партиципа за изразување едновременост (образувани од презентската основа), и три за изразување минатост, т.е. за претеритот (образувани од инфинитивната основа), а од нив по еден партицип на презентот и по еден за претеритот искажувале пасивно значење, а другите три имале актив-

но значење (Угринова-Скаловска 1979:109–111). Во современиот македонски јазик овој сложен партиципски систем се свел главно на **-н/-т** формата, т.е. на историскиот пасивен партицип на претеритот (глаголскиот прилог на **-јќи**, инаку наследник на активниот партицип на презентот, се герундивизирал и ги изгубил партиципските одлики).

Следствено, македонската **-н/-т** форма во реструктурирањето на партиципниот систем можела да придобие низа карактеристики и од активните партиципи и од пасивните.

Во индоевропскиот прајазик, формите на ***-to**, ***-no** биле поврзани непосредно со коренот или со именската основа, значи првобитно биле сосема независни од глаголскиот систем, а поместувањето на деривациската продуктивност во глаголскиот инфинитен систем претставува словенска иновација, а такви поместувања се среќаваат и кај другите индоевропски јазици (германскиот, латинскиот, балтичките и сл.). Првобитно овие деривациски суфикси образувале придавки што укажувале на присуството на признак што бил означен со коренот на именката или глаголот. Токму затоа и тие можеле да добијат широк опфат среде индоевропските јазици имено како пасивни партиципи (Меје – Меје, 1951 [1934]:214).

Во старословенскиот јазик пасивниот **-т/-н** партицип на претеритот најчесто се употребувал со помошниот глагол **быти** во образувањето на сложени пасивни времиња (Хам – Hamn, 1970:178), но и како предикативен член, потоа и во супстантивизирана употреба и во апсолутни конструкции.

Меје (Меје, 1951[1934]:217–218) укажува дека во историскиот развој на пасивниот партицип се зголемила неговата улога, со оглед на тоа дека дошло до упадок во употребата на пасивниот партицип на презентот.

Среде современите словенските јазици, употребата на пасивниот партицип на претеритот главно се сведува на две функции:

1. модификација/атрибуција — како во македонскиов пример:

(1) Играчката **се скрши**. > Ја крена **скршената** играчка.

(при што глаголската придавка изразува anteriornost по однос на сооднесениот предикат и имаме еден вид трансформа на релативна реченица – *Ја крена играчкаџа шџо се скрши*.)

2. во перифрастични пасивни конструкции со глаголот **сум**, од типот:

(2) Тој е фален. Тој е казнет. Книгата е прочитана.

(За ова види кај Хоралек — Horalek (1992:204), кој укажува дека оваа употреба е потипична кај западнорсловенските отколку кај источнорсловенските.)

венските јазици, и кој образложува дека кај овие конструкции не се работи за сложени глаголски времиња, туку за состави од глаголот копула **сум** и глаголска придавка употребена предикативно.)

Меѓутоа, развојот на македонската глаголска придавка е многу динамичен и се разликува значително од состојбата кај останатите словенски јазици. Таа претрпува низа крупни трансформации при што доаѓа до затемнување на редица категоријални размеѓувања.

ГП се јавува како преодна категорија меѓу глаголот и придавката (види и кај Конески, 1967 [1954]:437–438) и кај неа доаѓа до засилување на глаголските својства. Во исто време, категоријалната граница меѓу непреодните и преодните глаголи станува многу лабава, а преодноста на глаголите престанува да биде ограничувачки фактор во деривацијата и функционирањето на ГП (последново секако треба да се гледа во контекст на појавата што зела замав во македонскиот јазик на транзитивизирање на инхерентно интранзитивни глаголи – види посебно кај Спасов 1981, а делумно и во развивањето на модалната категорија на готовноста).

Токму поради тоа што таа може да се изведува и од преодни и од непреодни (вклучувајќи ги тука и повратните) глаголи, Конески (1967 [1954]:435) со право настојува таа да не се именува како пасивна глаголска придавка, како што е случај во терминологијата на другите словенски јазици, туку напосто како глаголска придавка. Тој исто така се застапува конструкциите со помошниот глагол **сум** да не се третираат како посебна парадигма, туку како структури од типот на именски прирок, т.е. копула плус придавка (сосема како и Хоралек, види погоре.) Иако ја сметаме таквата анализа оправдана, сепак треба да се укаже дека имаме работа со конструкции каде што го гледаме почетниот развој, т.е. недовршениот развој на уште една парадигма со перфектно значење. (Впрочем и кај некои од досегашните проучувачи на **сум**-конструкциите се јавуваат дилеми при утврдувањето на нивниот синтаксички статус, види на пр. кај Велковска, 1998:84–86, Цветковски 1988.)

Формите од типот:

(2) Јас сум дојден. Јас сум бил дојден. Бев дојден. Ќе сум дојден.
Ќе бев дојден. Ќе сум бил дојден.

од една страна се јавуваат наспоредно со резултативниот **има**-перфект:

(3) Имам дојдено. Имав дојдено. Сум имал дојдено. Ќе имам дојдено.

Ќе сум имал дојдено.

а од друга страна со минатото неопределено време кое го продолжува стариот перфект и со други форми од парадигмата со помошниот глагол **сум** и кај идните времиња:

(4) Сум дошол. Бев дошол. Ќе дојдев. Ќе сум дошол.

Од ова произлегува дека се јавуваат три можности за искажување на перфектно значење, со различен степен на истакнување на резултативноста, со тоа што во првите две форми (2) и (3) главно не доаѓа до израз категоријата статус, т.е. засведоченоста/прекажаноста на формата.

Значи, во македонскиот јазик формата што категоријално била резервирана за изразување на пасив, го проширила својот опсег и спрема активните конструкции. Со самото тоа што си конкурирале во исти функционални разместувања активните и пасивните форми, еден од контекстите (т.е. кај **-н/-т** партиципот) каде што овие форми се исклучувале историски се неутрализирал, а тоа можело да има повратно влијание и на категоријата на преодноста и на синтаксичката структура на реченицата.

Во трудов би сакале да испитаме какво пошироко влијание имало ова поместување во третманот и пројавата на транзитивноста, а особено во хиерархиската, дијатезна структура на реченицата. Во тие рамки и го актуализираме прашањето за тоа дали во ваквите преобразби немаме и „ергативен“ систем во зачеток.

Прва која навестува можност за условно „ергативно“ толкување на конструкциите со глаголска придавка е Тополињска (1995:167–168) која вели за нив:

„Тие се, би можеле да речеме во наводници „ергативно“ насочени – остваруваат конгруентна врска со акузативна (објектна) именска синтагма, во случај на преодни глаголи (сп. на пример, ПРОЧИТАНА КНИГА и сл.) и со номинативна (субјектна) именска синтагма во случај на непреодни глаголи (сп. на пр. ЗАМИНАТ ВОЗ, и сл.).“

(Притоа таа укажува на паралелата со општопродуктивните грчки медиопасивни придавки што се образуваат од сите глаголски основи (Мирамбел – Mirambel 1959: 153).

Надоврзувајќи се на овие сознанија, ќе се обидеме да се осврнеме пошироко на можноста за изјаснување на „ергативен“ тип структури во македонскиот јазик.

Среќаваме вакви конструкции:

(5) Јас сум дојден да ви платам. (непреоден свршен) (актив)

(6) Јас сум натеран да ви платам. (преоден свршен) (пасив)

(7) Јас сум натеран од управата да ви платам. (како (6) со изјаснет агенс)

кои на формално-синтаксички план во ништо не се разликуваат. Во нив, само агенсот на преодната форма се воведува на посебен начин, со предлогот ОД, кој меѓудругото има и посесивно значење. Тоа е посебно интересно со оглед на тоа дека елементи на посесивен обележувач се јавуваат како ознаки на ергативниот субјект во слични ергативни конструкции.

Згора на тоа, главно со предикати што се однесуваат на ‘јадење’ (но и со некои други, види Минова-Ѓуркова 1994:167), како исклучителен случај, имаме глаголски придавки со активно значење, кај кои на извесен начин искажувањето на пасивот е блокирано:

(8) Јас сум јаден (вечеран, ручан, појадуван).

Значи во (5) субјектот на непреодниот глагол се третира исто како и објектот од преодниот глагол во (6), а го имаме и специјалниот случај кога така се третира и субјектот на преодниот глагол (во 8, каде што всушност функционира како непреоден), а надвор од овие специфични конструкции (како во примерот (7) во другите вакви структури се воведува со ОД, т.е. во формалните стилови со предлошкиот израз ОД СТРАНА НА...

Ергативната насоченост може да се види уште подобро од т.н. апсолутни последователни, главно временски (но и секундарно причинско-последични, допусни и сл.) конструкции:

(9) Дојден мајсторот, тие мораа да му отворат. (непреоден)(актив)

(10) Закована закачалката, тој можеше да си оди. (преоден)(пасив)

(11) Закована закачалката од мајсторот, тој можеше да си оди. (како (10), но со изјаснет агенс)

(Повторно имаме еднаквост на синтаксичката поставеност на субјектот на непреодниот глагол – ‘мајсторот’ во (9) со објектот на преодниот глагол – ‘закачалката’ во (10) кои се сооднесуваат наспроти агенсот на преодниот глагол, кој се воведува со предлогот ОД – ‘од мајсторот’, како во (11). За продуктивноста на овие конструкции, посебно со прилозите **уште** и **веќе**, види кај Тополињска 1997:97 (во егејските говори) и кај Конески 1967 [1954]:446 (во литературниот јазик). Наведуваме еден пример откај Цепенков (Цепенков, 1972: VI, 23):

(12) Уште недоречени тие збори, го удрил перото одземи и је рекол“ (џарафраза: Уште не ги дорекол тие зборови...)

(Кон 12, би можеле да сооднесеме пример: *Ушѝе недоречен човекоѝ...*)

Ваква условно наречена „ергативна“ хиерархија среќаваме и кај некои конструкции со глаголска именка:

(12) Влегување човекот во салата, сите почнаа да ракоплексаат.

(13) Ставање храната во магацинот, доброволците си заминаа. (Во (12) агенсот кон глаголската именка има ист третман како објектот во (13).

Во една поширока дефиниција на категоријата на ергативноста токму ваквото изедначување на синтаксички план на субјектот од непреодната конструкција со објектот од преодната конструкција и се смета за признак на ергативноста, при што субјектите на преодните глаголи се третираат на поинаков начин. (Види кај Траск – Trask 1993:92–93). Би можеле по однос на македонските конструкции да се послужиме и со терминот од Орр – Орт 1989 за ‘ембрионален’ ергатив, или ергатив во зародиш, што тој го употребува при определбата на северноруските ергативни конструкции (види подолу).

Очигледно дека ваквите конструкции можеле да доведат и до промени во функционалната тежест на редот на зборовите. Предложената од нас историска промена на редот на зборовите во историјата на македонскиот јазик (според развојот на конструкциите со удвоен објект, од редослед СОГ (ОГС) > СГО, при што клитиките, т.е. кратките заменски форми би претставувале траги од стариот збороред (види кај Чашуле — Čašule 1997:8–10), исто така можела во еден преоден период да ги неутрализира или проблематизира контекстите каде што се јавуваат позициски конкурентни објектот и субјектот.

Ако се заложиме ваквите појави да ги објаснуваме како резултат на јазичен контакт (според Голомб 1970:13, во конструкциите со глаголска придавка се работи за конвергенција (т.е. за изограматизам) со ароманскиот материјал, а според други автори и за грчко и албанско меѓудејство), треба да се обидеме да назначиме кои конструкции можеле да го дадат почетниот поттик двата система да се приближат. Јасно е дека како контактен феномен можеме да го сметаме упростувањето на формите, нивната нивелација и неутрализирање на категоријалните разграничувања, исто како и хипертрофирањето на одредени карактеристики.

Можеме да си замислиме една хипотетична, теориска ситуација, во еден наративен контекст, каде што простото најнеобележано означување на дејството, кај зборуваачот на кого тој јазик му е втор, може

да придобие низа функции што во зборувањето на изворните зборувачи ги нема. Тука ми се чинат показателни сите апсолутни конструкции, било со глаголска именка:

(14) Доаѓање дома, земање детето и спраштување надвор.

(џарафраза: *Дојде дома, го зеде детето и ја спрашти надвор.*)

џ.е.

(Штом дојде дома, го зеде детето и ја спрашти надвор).

било со глаголска придавка:

(15) Дојден дома // земено детето — ја спрашти надвор.

(џарафраза: *Штом дојде дома и го зеде детето, ја спрашти надвор.*)

Треба да се истакне дека конструкциите со глаголска придавка во секвенци се поретки и понеобични од оние со глаголската именка, иако за ваква употреба (апсолутни конструкции со еден партицип) наоѓаме слични примери уште во старословенскиот. Тука треба да се земе предвид и гледиштето на Цивјан (Цивъян 1979:208) која ги смета ваквите ‘апсолутни’ конструкции како еден вид особена балканска синтаксичка конструкција.

Можеби и наредниов јазично-контактен контекст можел да биде исто така поттик кон раширување на употребата на глаголската придавка:

(16) Се врати ли тој? – Вратен (е).

(17) Го удрија ли? – Удрен (е).

при што соговорникот се решава да ја употреби глаголска придавка како необележана по лице и како поедноставна по форма.

Се поставува и прашањето каква била генезата на конструкциите со глаголска придавка и на планот на формата. Познато е дека парадигмата со помошниот глагол **има/нема** се врзува со глаголска придавка од среден род на **-но**, која се обопштува без разлика на родот на субјектот или на објектот, и не е конгруентна, т.е. е граматикализирана. Оваа парадигма со помошниот глагол **има/нема** е исклучителна карактеристика на македонскиот среде словенските јазици, а на лингвогеографски план нејзиниот опсег се поклопува со ареалот на употребата на заменските клитики во почетна позиција (види ја мапата кај Савицка – Sawicka 1997:84).

Во објаснувањето на македонските сложени глаголски форми главно (и логично) се тргнува од фактот дека отпрвин таква конгруенција постоела, за што впрочем наоѓаме потврда и кај Цепенков. На пример:

(18) Чунки секој знаеше оти има многу пари скриени во киселината. (Цепенков 1972: VI, 55)

Меѓутоа во врска со оваа појава треба да истакнеме дека едновремената употреба на конгруентни и неконгруентни форми не мора еднозначно да се толкува како „парадигма во развој“ како што тоа досега се чинеше, со тоа што завршувањето на процесот на развој, т.е. на граматикализација на **имам**-конструкциите се сместуваше временски во крајот на 19. и почетокот на 20. век. И во современиот македонски стандард, особено при некорелерентност на агенсите, можат да се јават конгруентни форми со објектот:

(19) Има многу дупки направени во дворот.

(Впрочем тоа го имаме и во горниот пример од Цепенков (18) – агенсот ‘кој ги скриел парите’ е неизјаснет и предикацијата има пасивно значење ‘скриени од некој’). Тоа значи дека кога се работи за ‘скриени’ пасивни конструкции, ваквите конгруентни структури се претпочитуваат, т.е. се единствено можни. Истовремено генезата на **имам**-резултативните перфекти се чини треба да се смести во порана временска рамка.

Во контекстот на нашата дискусија погоре во нашиот обид да ја осветлиме донекаде генезата на конструкциите со ГП, наоѓаме неочекувана, но интересна паралела со состојбата во северноруските говори и во летонскиот, кај кои формите на **-но** /-то (северноруски) и **-ma**, **-ta** (летонски) се обопштуваат во посебен вид морфолошко-ергативни средства во реченичната хиерархија (Лавин — Lavine 1999:307–329). Интересно е што кај северноруските говори се обопштува имено обликот за среден род од истиов историски партицип на претеритот кој влегува во неконгруентна врска со објектот и со агенсот, а и летонските инваријантни форми соодветствуваат со старите еднински форми од среден род од сегашните и минатите пасивни партиципи. (Лавин – Lavine, *ibid*:308). Авторот укажува дека овие форми веќе не се конгруентни флексивни афикси, туку деривациски морфеми со своја сопствена аргументска структура. Да го покажеме тоа со еден од примерите на авторот:

(20) U liscy uneseno kuročka.
кај лисица-ГЕН однесено:-но кокошка-НОМ.Ф.
„од лисицата (била) однесена кокошката“

„Лисицата однесла кокошка. (Лавин – Lavine, *ibid*:307)

Овој пример го покажува механизмот, според кој формата за среден род, имено во развојот на ергативни конструкции, се намзтнува при неутрализирањето на конгруенцијата, а тоа може да се должи

току на тоа дека во предикатско-аргументски структури од овој тип, формите за женски или машки род (со конгруенција, а после и без неа) би создавале двосмислености во дијатетичката поставеност.

Се чини дека слична мотивација треба да се бара и за македонскиот развој, кога изборот на формата за среден род ја елиминирал потребата од конгруенција било со субјектот (каде што формата за среден род се јавила како средство за неутрализирање на родот, надвор од двете доминантни позиции со субјект од женски и субјект од женски род), било со објектот.

Потврда за погодноста на формите од среден род за обопштување во парадигмата наоѓаме и во следниов пример од Белградскиот македонски зборник (текст од 18. век, види кај Поп-Атанасов 1985:67, се наведува овде со нешто упростен правопис):

(21) Где са, които думать: магија ми е оучинено и не раждаемь чеда.

Во примеров немаме конгруенција меѓу *магија* и *оучинено*, т.е. авторот ја претпочита формата од среден род, при што агенсот е обопштен и неизјаснет. Би можеле да претпоставиме сличен развој и во нивелирањето на глаголските придавки во новите резултативно-перфектни форми.

* * *

Промените кај македонската глаголска придавка се должат и на заемно проникнување со ароманскиот, новогрчкиот и албанскиот, значи на јазично-контактни чинители, но истовремено произлегуваат и од внатрешниот развој во македонскиот јазик. Притоа, македонската ГП има употреба и во активни конструкции (и со *сум* и со *има/нема*) и во пасивни, при што таа развива механизми кои се карактеристични за ергативните системи, т.е. во одредени контексти ја менува дијатетичната хиерархија. Изведувана и од преодни и од непреодни глаголи, и од несвршени и свршени глаголи, на реченичен план таа доведува до изедначување на функционалните својства на активните и пасивните конструкции. Ако кон ова се додадат и процесите што претпоставуваме дека се случувале во историскиот развој на збороредот, јасно е дека имаме работа со промена во хиерархијата на реченичните членови и со неутрализирање на одредени позиции. Тешко е да се утврди редоследноста на овие појави на историски план, но се чини дека состојбата во старословенскиот јазик би укажувала на тоа дека првин дошло до развој на конструкции со *сум* од непреодни глаголи, што влијаело подоцна и на развојот на *имам*-конструкциите. Ергативното пак, устројство на одредени конструкции во македон-

скиот јазик може да се толкува и во прагматичката обусловеност на одделни конструкции, во одредени стеснети комуникациски контексти, каде што се оди кон употреба на форми најмалку категоријално обележани.

ПОСОЧЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Велковска, Снежана. 1985. **Глаголските конструкции од типот *сум дојден и имам дојдено* во текстовите на Марко К. Цепенков.** (необјавен магистерски труд). Скопје: Универзитет „Кирил и Методиј“.
- 1987/1988. „**Има**-конструкциите во текстовите на Марко К. Цепенков“. **Македонски јазик.** Година XXXVIII–XXXIX: 301–314.
- 1998. **Изразување на резултативноста во македонскиот стандарден јазик.** Посебни издања, кн 26. Скопје: Институт за македонски јазик.
- Видоески, Божидар. 1993. „Меѓујазичниот контакт (на дијалектно рамниште) како фактор за дијалектната диференцијација на македонскиот јазик“. во: **Реферати на македонските слависти за XI меѓународен славистички конгрес во Братислава.** Скопје:Македонска академија на науките и уметностите: 33–55.
- Голомб, Збигњев. 1970. „За механизмот на словенско-романските односи“. **Македонски јазик.** XXI:5–19.
- 1983 [1975] „Конструкциите со „има“ и глаголска придавка во македонскиот и во влашкиот јазик“. Втора научна дискусија, Охрид:Семинар за македонски јазик, литература и култура : стр. 1–12.
- Илиевски, Петар Х. 1983 [1975]. „Појава на описен перфект со „имам“ во грчкиот и во латинскиот јазик“. Втора научна дискусија, Охрид: Семинар за македонски јазик, литература и култура.
- Конески, Блаже. 1967 [I–1952, II–1954]. **Граматика на македонскиот литературен јазик.** Скопје:Култура.
- Мейе, А. 1951.[1934] **Общеславјанский язык.** Москва: “Издательство Иностранной Литературы.
- Минова-Ѓуркова, Лилјана. 1994. **Синтакса на македонскиот стандарден јазик.** Скопје:Радинг.
- Поп-Атанасов, Ѓорѓи. 1985. **Ракописни текстови на македонски народен говор.** Скопје:Мисла.
- Спасов, Људмил. 1981. **Предноста на глаголите во македонскиот јазик.** (необјавена докторска дисертација). Скопје: Универзитет „Кирил и Методиј“.
- Тополињска, Зузана. 1995. **Македонските дијалекти во Егејска Македонија. Книга I, Синтакса. (I дел).** Скопје:Македонска академија на науките и уметностите.
- 1997. **Македонските дијалекти во Егејска Македонија. Книга I. Синтакса. (II дел).** Скопје:Македонска академија на науките и уметностите.
- Угринова-Скаловска, Радмила. 1979. **Старословенски јазик.** Скопје: Универзитет „Кирил и Методиј“.
- Усикова, Рина П. 1973. „Значения и употребление причастий в македонском литературном языке“. Балканское языкознание, стр. 257–282.

- 1983 [1975]. „Местото на формите со помошниот глагол „има“ и глаголкавата придавка во среден род на **-но/-то** во македонскиот глаголки систем“. Втора научна дискусија. Охрид: Семинар за македонски јазик, литература и култура.
- Цепенков, Марко К. 1972. **Народни приказни**. во **Македонски народни умотворби**. Книга 6. Скопје:Македонска книга.
- Цивљан, Т. В. 1979. Синтаксическая структура балканского языкового союза. Москва: Наука.
- Цветковски, Живко. 1988. **Именскиот прирок во македонскиот јазик**. (необјавена докторска дисертација). Скопје:Универзитет „Кирил и Методиј“.

Латиница:

- Čašule, Ilija. 1997. “The Functional Load of the Short Pronominal Objects and the Doubling of the Object in Macedonian“. **Journal of Slavic Linguistics** 5 (1):3–19.
- 1998. “The System of Non-Finite Verbal Forms in Macedonian and Bulgarian“. **Australian Slavonic and East European Studies**. Vol. 12, No. 1: 27–45.
- Fiedler, W. 1972. “Interferenzbedingte grammatische Synonymie und Homonymie. Zudem Perfekt-bildungen in westmakedonischen Mundarten. **Zeitschrift fur Slawistik**, XVII:1.
- Friedman, Victor. 1977. **The Grammatical Categories of the Macedonian Indicative**. Columbus:Slavica Publishers.
- Hamm, Josip. 1970. **Staroslavenska gramatika**. Zagreb: Školska knjiga.
- Horalek, Karel. 1992. **An Introduction to the Study of the Slavonic Languages**. Vol. 1. Nottingham: Astra Press.
- Lavine, James. 1999. “Subject Properties and Ergativity in Northern Russian and Lithuanian“ in Dziwirek K., Coats H., Vakareliyska C.M. (eds). **Formal Approaches to Slavic Linguistics 7. The Seattle Meeting**. Ann Arbor: Michigan Slavic Materials, vol. 44:307–329.
- Mirambel, A. 1959. **La langue grecque moderne**. Paris.
- Orr, Robert. 1991. “More on Embryonic Ergativity“. **General Linguistics** 31:163–175.
- Sawicka, Irena. 1997. **The Balkan Sprachbund in the Light of Phonetic Features**. Warszawa: Energeia.
- Trask, R.L. 1993. **A Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics**. London & New York: Routledge.